

DANUBEPARKS

7. Simpozij KOPAČKI RIT '2018.

Tikveš,
27.- 28.09.2018.

PUSTARE U BARANJI ⁽³⁾ — PODUNAVLJE (Dunai-pusztá)

Dr. sc. **Milan Ivanović**

Mr. sc. **Franjo Ambroš**

PANON - institut za strateške studije, Osijek

1. POJAM 'PUSTARA' I CILJ ISTRAŽIVANJA

Pustara je “prostrano zemljište koje se ne obrađuje već služi za stočarstvo, konjogojstvo i uzgoj svinja na otvorenom”.

Naziv 'pustara' je slavenizirana mađarska riječ “puszta”, a označava prostranu ravnicu. Krajem 18. i u 19. st. na području Baranje osnivane su pustare kao posebne proizvodno-socijalne zajednice za poljoprivrednu proizvodnju i sječu šuma. [1]

Krajem 19. i u prvoj polovici 20. st. pustare se grade kao urbanistički planirana ruralna naselja.

Ova vrsta naselja u Baranji je u izumiranju zbog više socio-ekonomskih razloga; vremenom nestaju i padaju u zaborav.

Cilj je ovog istraživanja prikupiti i analizirati relevantne podatke o nastanku, razvoju i propadanju pustare Podunavlje (mađarsko ime Dunai-puszta). kao i nastojanjima da se život u tom naselju obnovi..

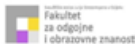

KOPAČKI
RIT

PARKOVI
HRVATSKE

Poljoprivredni
fakultet u
Osijeku

Fakultet
za odgojne
i obrazovne znanosti

DANUBE PARKS

6th Symposium
KOPAČKI RIT '2017.

Tikveš,
28.- 29.09.2017.

PUSTARE U BARANJI (1)

PUSTARE NA PODRUČJU KOPAČKOG RITA

Zdenko Samaržija, prof. hist.

PANON - institut za strateške studije Osijek

Dr. sc. Milan Ivanović

PANON - institut za strateške studije Osijek

DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

6. Simpozij
KOPAČKI RIT 2017.

KOPAČKI
RIT

PARKOVI
HRVATSKE

Poljoprivredni
fakultet u
Osijeku

Fakultet
za odgojne
i obrazovne znanosti

DANUBE PARKS

6th Symposium
KOPAČKI RIT '2017.

Tikveš,
28.- 29.09.2017.

PUSTARE U BARANJI (2)

PUSTARA BODORKOF

Dr. sc. Milan Ivanović

PANON - institut za strateške studije Osijek

Zdenko Samaržija, prof. hist.

PANON - institut za strateške studije Osijek

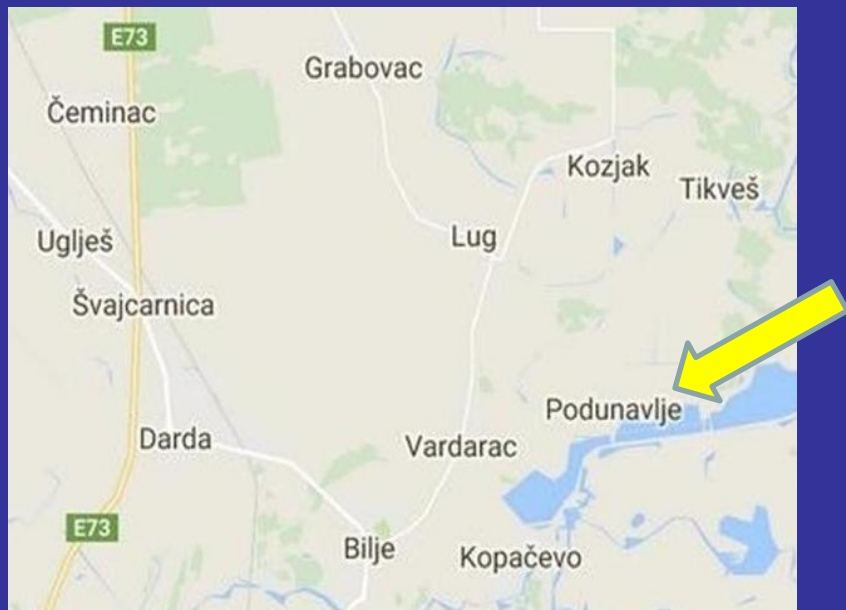
Antun Matić

Stanovnik nekadašnje pustare Bodorfok

2. PUSTARA PODUNAVLJE (Dunai-puszta)

Podunavlje je nastalo kao šumska pustara krajem 19. st.

- Prvi put naselje se spominje u mađarskim statistikama 1880. g. [2]
- Pustara se nalazi na području Kopačkog rita 7 km sjeveroistočno od Bilje (14 km od Osijeka) na 80 m nadmorske visine i danas teritorijalno pripada općini Bilje (sl.1 i 2).
- Naziv pustare potiče od rijeke Dunav.

Slika 1. - 2. Lokacija pustare Podunavlje [3]

- Stanovnici Podunavlja desetljećima su radili: poljoprivredne poslove na vlastelinskim imanjima, na izlovu ribe te sječi šuma.
- Pustara je s drugim naseljima bila povezana uskotračnom željeznicom za prijevoz roba i ljudi.
- Podunavlje je stradalo u velikoj poplavi 1926. g. (uništeno 2/3 žetve u Baranji); nakon II. svjetskog rata izgrađene su nove kuće. [4]
- U proteklom stoljeću na ovoj pustari živjelo je i radilo više stotina stanovnika. Osnovne gospodarske djelatnosti bile su: stočarstvo, ribogojstvo, peradarstvo i ugostiteljstvo.
- Kako se modernizirala poljoprivreda (ali i zbog nekvalitetnih i nemoralnih procesa postsocialističke tranzicije u RH) smanivao se broj stanovnika tako da prema popisu iz 2011. na pustari živi samo jedna stanovnica.

Tablica 1. Broj stanovnika pustare Podunavlje [5]

Godina	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Broj stanovnika	*/ ...	*/ ...	19	125	**/ ...	*/ ...	495	317	348	286	43	2	2	1

Izvor: [1] [6] */ Na popisu stanovništva podaci za Podunavlje bili su uključeni u podatke za naselje Bilje.

**/ Na popisu stanovništva podaci za Podunavlje bili su uključeni u podatke za naselje Vardarac.

- U Podunavlju je 1952. g. bila farma mliječnih krava (70 grla) i junica (100 grla), a 1960. g. bila je najveća farma "Belja" za tov goveda (1.000 grla, od ukupno 7.820). [6]
- Ovdje je poslovalo i „Belje“ Ribnjačarstvo (620 ha ribnjaka) - koje 2002. g. prestaje s radom (nakon što holding „Agrokor“ preuzima „Belje“). [7]
- Ribnjaci su izgrađeni 1963. g. a prvi zaposlenici bili su sa pustare (radnici raspuštene stočarske farme) te ribari iz Bilja i Kopačeva. [8]
- Osamdesetih godina XX. st. na ribnjacima se godišnje proizvodilo 70 vagona konzumne ribe i ribljeg mlada (koji se i izvezio). [9]

Slika 3. Ribnjaci [10]

Slika 4. Trofej s ribnjaka (1952.)
[11]

Slika 5. Izlov ribe (1972.) [11]

Slika 6. - 7. Izlov ribe (1984.) [12]

Slika 8 Laboratorijska priprema mrijesta, 1980-tih [12]

Slika 9. Puštanje riblje mladi u ribnjak [12]

Tablica 2. Osnovni pokazatelji proizvodnje ribe (proječne vrijednosti) [9]

Parametri	1965/67.	1968/72.	1973/77.	1978/82.	1983/84.
RIBNJACARSTVO »BELJE«					
— Ribnjaci u eksploataciji (ha)	438	501	494	494	488
— Ukupna proizvodnja (tona)	226,3	335,5	521,0	458,5	424,7
— Prinos ribe (kg/ha)	517	766	1040	928	870
— Utrošak hrane (kg/ha)	1488	1838	2509	1717	1636
— Utrošak gnojiva (kg/ha)	426	433	387	498	758
— Hranidbeni koeficijent	3,68	3,27	3,60	2,77	2,69
— Gubici ribe (% kom.)	31	28	27	38	53

Tablica 3. Asortiman i struktura proizvodnje ribe (Kg/ha) [9]

Vrsta ribe	1965—1967.		1968—1972.		1973—1977.		1978—1982.		1983—1984.	
	kg/ha	%	kg/ha	%	kg/ha	%	kg/ha	%	kg/ha	%
1. »BELJE«										
— šaran	398,7	77,1	723,2	94,5	871,1	83,9	540,1	58,2	483,0	55,5
— linjak	33,0	6,4	8,7	1,1	1,4	0,1	0,3	0,0	—	—
— som	2,9	0,6	8,0	1,0	15,9	1,5	13,6	1,5	3,6	0,4
— smuđ	9,0	1,7	4,8	0,6	3,5	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0
— štuka	6,5	1,3	5,1	0,7	0,7	0,1	0,5	0,1	1,0	0,1
— biljojedne ribe	—	—	1,0	0,1	70,0	6,7	304,9	32,8	362,5	41,7
— ostala riba	66,7	12,7	15,1	2,0	77,4	7,4	68,7	7,4	20,0	2,3
UKUPNO kg/ha	516,8	100	765,9	100	1040	100	928,2	100	870,2	100

Tablica 4.

Kvalifikacijska struktura zaposlenih na ribnjaku

u stalnom radnom odnosu 1984. [9]

Radno mjesto	Stručna sprema ili kvalifikacija	Broj zaposlenih
Rukovodilac obračunske jedinice	VSS	1
Tehnolog	VSS	1
Poslovođa	SSS	1
Skladištar	KV	1
Majstor u radionici	KV	1
Vozači kamiona	VKV	1
Vozač autobusa	KV	1
Vozači traktora	KV	1
Ribari	KV	13
Ribari	PKV	4
Čuvari	2 KV i 3 PKV	5
Ukupno:		31

- Nove radionice i skladišta te hladnjača za ribu izgrađene su u Podunavlju 70-tih godina. [9]

PP Orahovica (ima više ribnjaka u Slavoniji) **veiše godina priprema obnovu proizvodnje u baranjskim ribnjacima.** [13]

Na ribnjaku Podunavlje (skupine grmova i niskih stabala vrba) obitava i gnijezdi se 30-tak vrsta ptica [14]

Slika 10. Bijela čaplje [15]

U isto vrijeme na ovoj pustari postojala je i **farma pilića i koka nesilica** (pogon „Živinarstvo“ PIK-a „Belje“) na kojoj je bilo zaposleno 150 radnika; Nažalost i ova je proizvodnja ugašena krajem 90-tih. [16]

Slika 11. Peradarnik, 1980-tih [17]

Slika 12. Inkubator (Kokin grad, 1951.) [9]

Slika 13. Obrada peradi, 1984. Mesna industrijs Mece [12]

Podunavlje je 50-tih g. imalo osnovnu školu (niži razredi) i dom kulture, a djelovao je i nogometni klub „Dunav“. [18]

Na području pustare je funkcionirala i crpna postaja ('Podunavlje ') kojom se ribnjak opskrbljivao vodom iz Dunava. [19]

Slika 14.

Crpna stanica Podunavlje (1980.-tih)
[20]

Slika 15.
Crpna stanica Podunavlje
(nakon obnove, 2002.)
[20]

Farma Eblin (nekada poznate Eblinove staje) nalazi se uz cestu Podunavlje – Kozjak; farma je ostala u funkciji, a „Belje“, je u suradnji s JU Park prirode „Kopački rit“ (na 350 ha ekoloških pašnjaka) pokrenulo ekstenzivni uzgoj goveda pasmine Hereford (matično stado 350 krava) kao simbiozu gospodarske aktivnosti i zaštite okoliša. [21]

Slika 16.-17. Pašnjaci Farme Eblin [22]

Na mjestu upravne zgrade pustare Podunavlja otvoren je restoran "Kormoran".

Slika 18. Restoran "Kormoran" [23]

Slika 19. "Kormoran" desno) i nekadašnji peradarnici (lijevo) [24]

Više hala peradarske farme uz cestu (nasuprot „Kormorana“) nisu u funkciji od 1998. g. -zapuštene su i propadaju.

[18]

Osim jedne kuće SVE ostale stambene zgrade su srušene.

Slika 20.-22. Jedina stambena (naseljena) zgrada u Podunavlju [23]

3. ZAKLJUČAK

- Pustara Podunavlje osnovana je krajem XIX. stoljeća i gotovo 120 godina je bila mjesto života i rada više stotina stanovnika Baranje (iz više etničkih skupina).
- Ovdje su bile farme, ribnjaci i peradarnici koji su funkcionirali u povezanom poslovnom sistemu "Belja" (vlastelinstvo - državno dobro - industrijsko-poljoprivredni kombinat).
- U posljednjih 50-tak godina u procesima:
 - (a) modernizacije poljoprivredne proizvodnje,
 - (b) netransparentne postosocijalističke tranzicije,
 - (c) isključivo privatne profitne logike poslovanja (bez uvažavanja društvenog interesa),na pustari Podunavlje je obustavljena proizvodnja, stanovništvo raseljeno, stambeni objekti su srušeni, nekoliko hala peradarnika nije u funkciji već 20 godina (zapušteno je i propada), kao i ribnjaci od 2002. godine.

- U posljednjih 10-tak godina u realizaciji je više poslovnih i infrastrukturnih projekata koji su u funkciji lokalnog razvoja i korištenja prirodnih potencijala.
- Predlaže se utemeljenje interdisciplinarnog državnog tijela za revitalizaciju baranjskih pustara koje bi usklađivalo (odobravalo) postojeće i buduće
 - a) planove razvoja lokalnih zajednica,
 - b) privatne poslovne inicijative,
 - c) planove djelovanja javnih ustanova.
- Na taj način bi se pozitivno i transparentno utjecalo na:
 - a) održivo, racionalno i društveno korisno korištenje prirodnih resursa Baranje,
 - b) postavljanje objektivnih okvira privrednog poslovanja i razvoja,
 - c) stvaranje uvjeta koji bi pridonosili demografskoj obnovi u Baranji.